

Archeologienota met beperkte samenstelling

**Destelbergen – Bosheidestraat
Verslag van Resultaten**

Titel

Archeologienota met beperkte samenstelling
Destelbergen – Bosheidestraat

Auteur(s)

Ann-Sophie De Witte

Erkende archeoloog

David Demoen; 2015/0062

BAAC-Projectnummer

2017-0976

Plaats en datum

Gent, 28 juni 2017

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 551
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

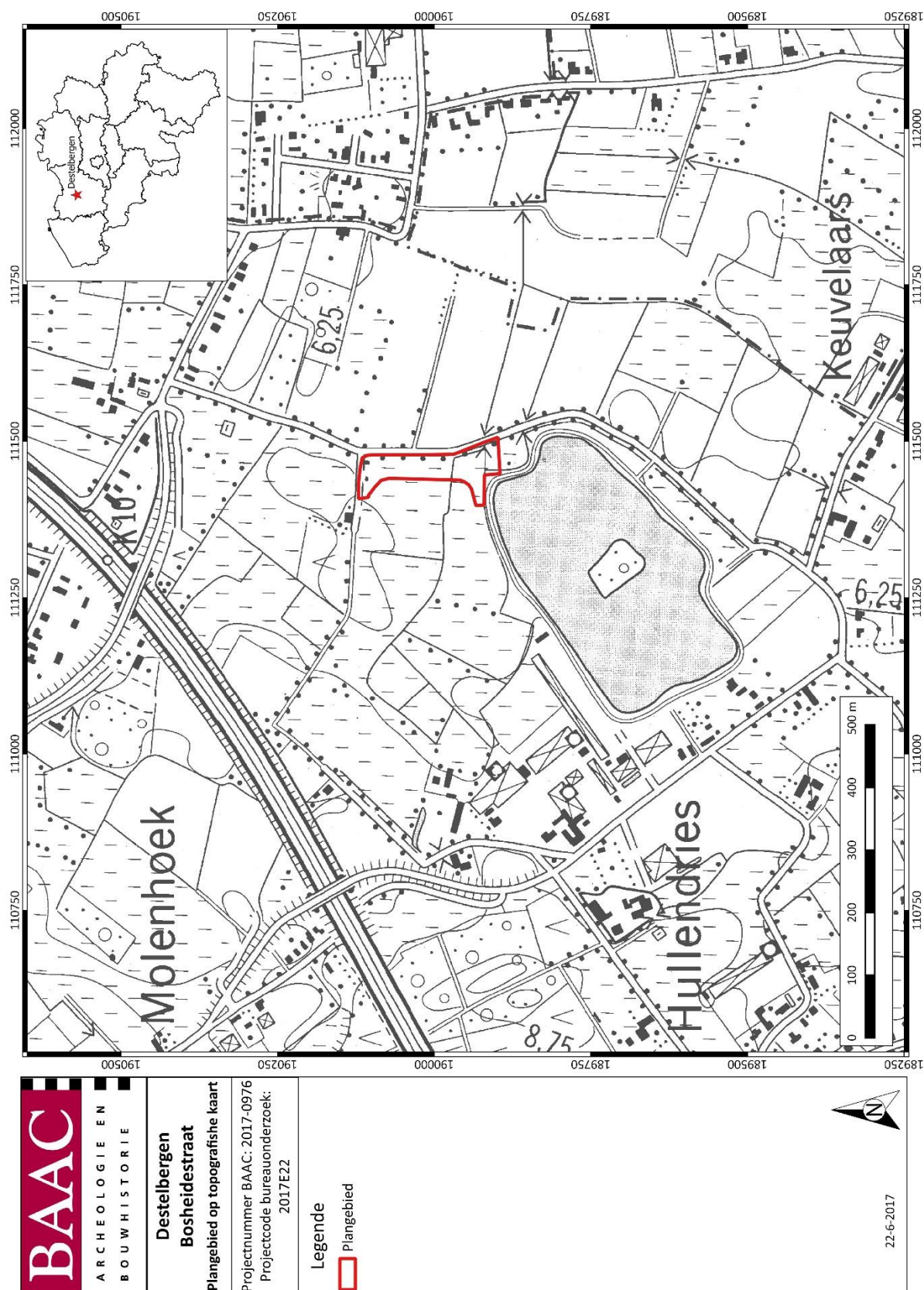
1	Bureauonderzoek.....	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	5
1.1.3	Aanleiding	5
1.1.4	Gekende verstoringen.....	6
1.1.5	Geplande werken en bodemingrepen	6
1.1.6	Randvoorwaarden	11
1.2	Werkwijze en strategie	12
1.2.1	Onderzoeksvragen.....	12
1.2.2	Heuristiek.....	12
1.3	Assessmentrapport	14
1.3.1	Het archeologisch kader	14
1.4	Synthese en verwachting	25
1.4.1	Synthese: datering en interpretatie onderzoeksterrein	25
1.4.2	Archeologische verwachting	25
1.4.3	Potentieel op kennisvermeerdering.....	25
1.5	Samenvatting	27
2	Gemotiveerd advies	28
3	Bijlagen	31
3.1	Lijst met figuren.....	31
4	Bibliografie	32

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

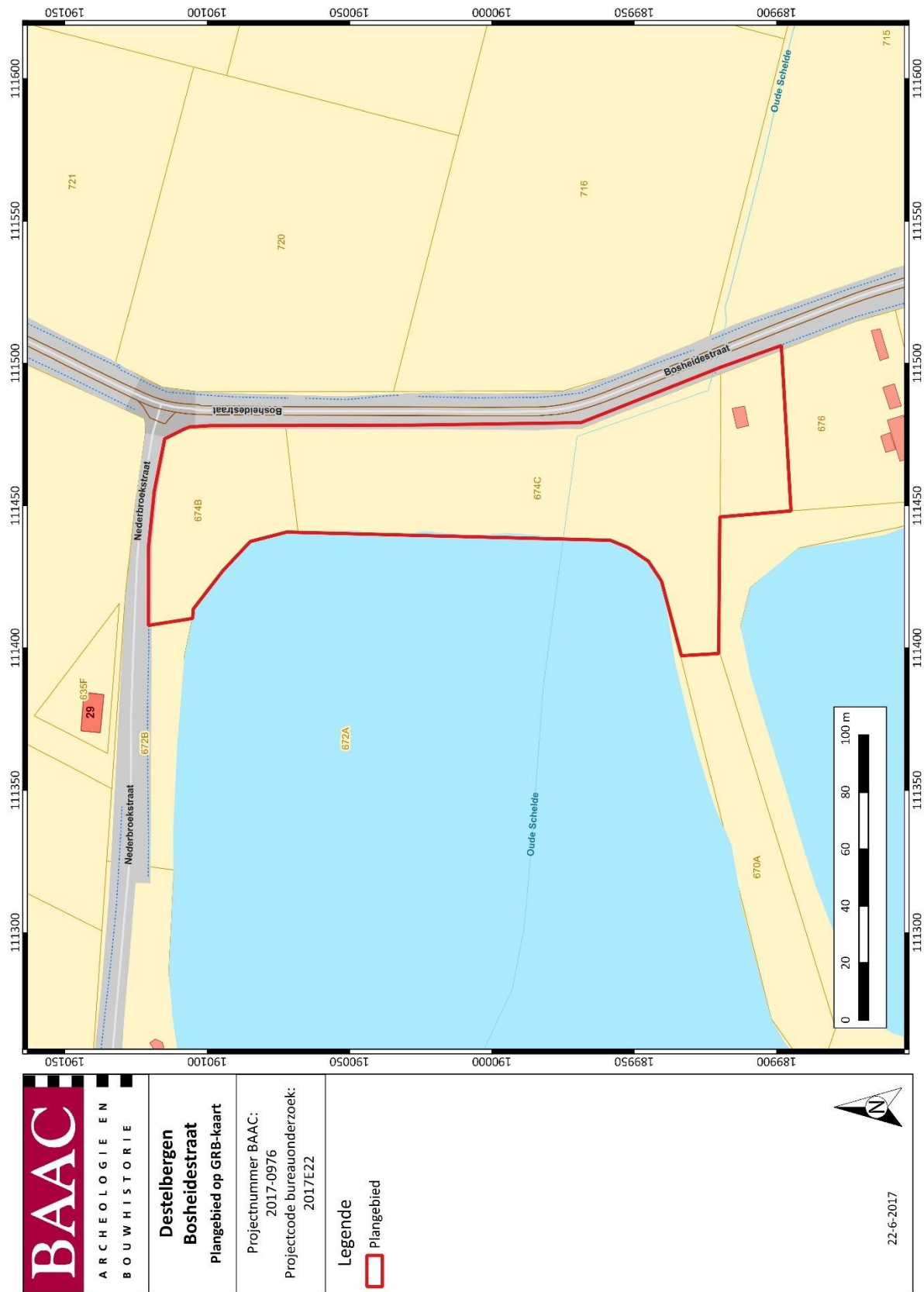
1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site:	Destelbergen, Bosheidestraat		
Ligging:	Bosheidestraat 15, deelgemeente Heusden, gemeente Destelbergen, provincie Oost-Vlaanderen		
Kadaster:	Destelbergen, Afdeling 4, Sectie C, Perceelnummers 674B, 674C, 674B, 676 (deels)		
Lambertcoördinaten (EPSG:31370):	Noordwest:	x: 111448	y: 190081
	Noordoost:	x: 111470	y: 190081
	Zuidoost:	x: 111495	y: 189924
	Zuidwest:	x: 111431	y: 189926
Projectcode BAAC Vlaanderen bvba:	2017-0976		
Projectcode bureauonderzoek:	2017E22		
Betrokken actoren:	Ann-Sophie De Witte, veldwerkleider; David Demoen, erkende archeoloog		
Betrokken derden:	Niet van toepassing		

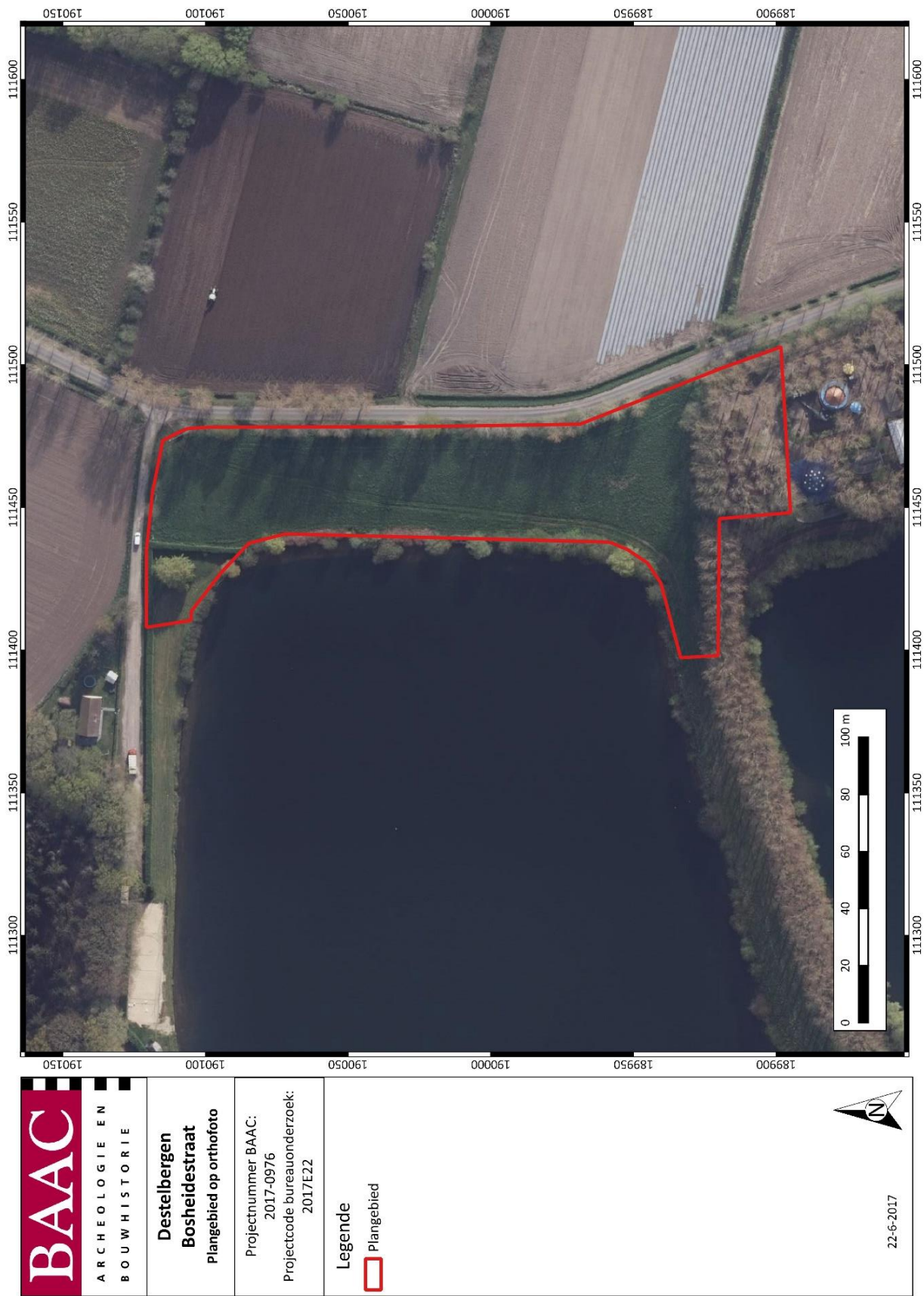
Figuur 1: Plangebied op topografische kaart.¹

¹ (AGIV 2017a)

Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).²

² (AGIV 2017)

Figuur 3: Plangebied op orthofoto.³

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer de aanleg van een parking gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van een parking en een nieuw ingangsgebouw) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Destelbergen Bosheidestraat* bedraagt ca. 11 110 m². De geplande ingrepen hebben een gezamenlijke oppervlakte van 5.298 m². Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).⁴ Het plangebied grenst echter aan een recreatievijver, het *Surfmeer*, die wel

³ (AGIV 2017h)

⁴ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016b

opgenomen is op de GGA-kaart. Ook het *Eendenmeer*, de visvijver ten zuiden van het Surfmeer, is aangeduid op deze kaart als GGA. Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor ‘beschermde onroerend erfgoed’ opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien het plangebied in een woon- of recreatiegebied ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3.000 m² bedraagt en de ingreep minstens 1.000 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze bekrachtigde archeologienota wordt bij de stedenbouwkundige aanvraag gevoegd.

1.1.4 Gekende verstoringen

Er zijn binnen het onderzoeksterrein geen gekende verstoringen.

1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen

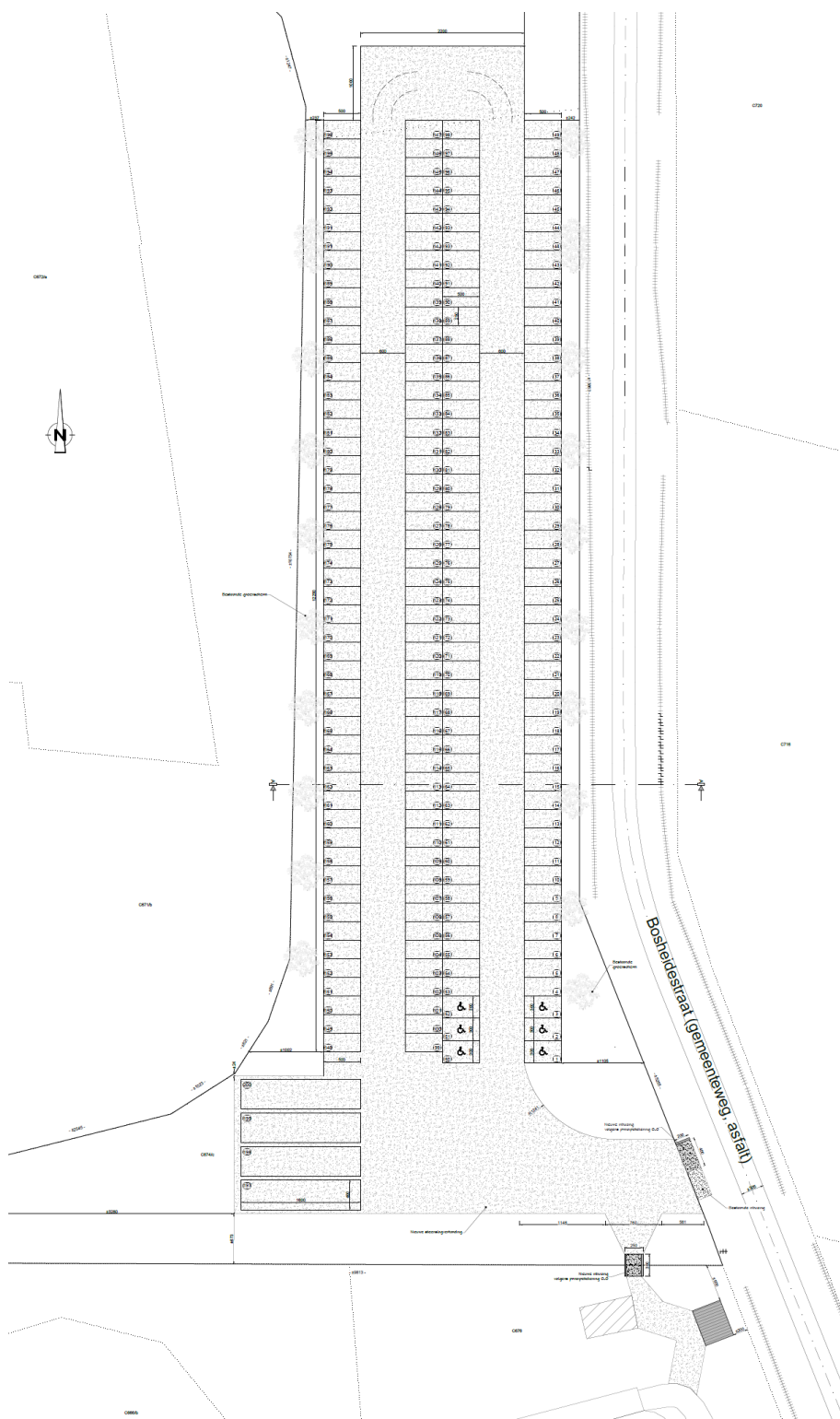
De opdrachtgever plant op het terrein de aanleg van een parking voor de bezoekers van het familiepark Harry Malter en een nieuw ingangsgebouw (Figuur 4, Figuur 5). De geplande parking bestaat uit 196 parkeerplaatsen (5 x 2,50 m), waarvan zes gehandicaptenplaatsen (5 x 3 m). De parkeerplaatsen worden onderverdeeld in vier parallelle stroken. In het zuidwesten van het plangebied worden nog vier extra plaatsen voorzien voor grotere voertuigen (1,69 x 4 m). Dit maakt een totaal van 200 parkeerplaatsen. De parking wordt aangelegd door het aanbrengen van een nieuwe steenslagverharding. Hierdoor wordt het terrein opgehoogd met 10 tot 15 cm. Bij deze werken wordt teelaarde niet afgegraven en worden geen funderings- of nivelleringswerkzaamheden uitgevoerd. Langs de oostelijke en westelijke zijde van de parking blijft het bestaande groenscherm behouden.

In het zuidoosten van het plangebied worden twee nieuwe inbuizingen aangelegd, daarnaast blijft een bestaande inbuizing in gebruik (Figuur 6, Figuur 7). De betonnen buizen hebben een diameter van 50 cm en worden in de gracht gelegd zodat de voertuigen erover kunnen rijden. De inbuizing in het zuiden beslaat een oppervlakte van 7,5 m², deze in het oosten 8 m². Om de buizen in de gracht te kunnen plaatsten wordt eerst 20 tot 30 cm slijk uit de gracht gegraven. Vervolgens worden de buizen in de gracht gelegd en afgedekt met een verdicht zandbed (30 cm) en met daarbovenop een betonverharding (20 cm). De inbuizingen worden verstevigd door een betonnen fundering van 15 cm dik die tot 115 cm onder het maaiveld rijkt. Bovenop deze fundering wordt een kopmuur geplaatst die ongeveer 25 cm boven het maaiveld uitsteekt (Figuur 8).

In het zuiden van het plangebied wordt tevens een nieuw ingangsgebouw geplaatst. Het gebouw heeft een lengte van 5 m en een breedte van 4 m, dit komt op een oppervlakte van slechts 20 m². De buitenmuren bestaan uit metselwerk en worden gefundeerd. De exacte diepte van deze fundering maar zal ongeveer 50 cm bedragen. De vloerplaat van het gebouw dringt niet dieper dan 30 cm – mv in de bodem door. Binnen het plangebied, aan de overzijde van het nieuwe ingangsgebouw, is een bestaand gebouw gelegen. Deze constructie zal niet gesloopt worden.

Samengevat zijn volgende geplande bodemingrepen potentieel destructief voor mogelijk aanwezig archeologisch erfgoed in het bodembestand:

- Inbuizingen: 7.5 m² en 8 m²
- Bouw toegangsgebouw: 20 m²

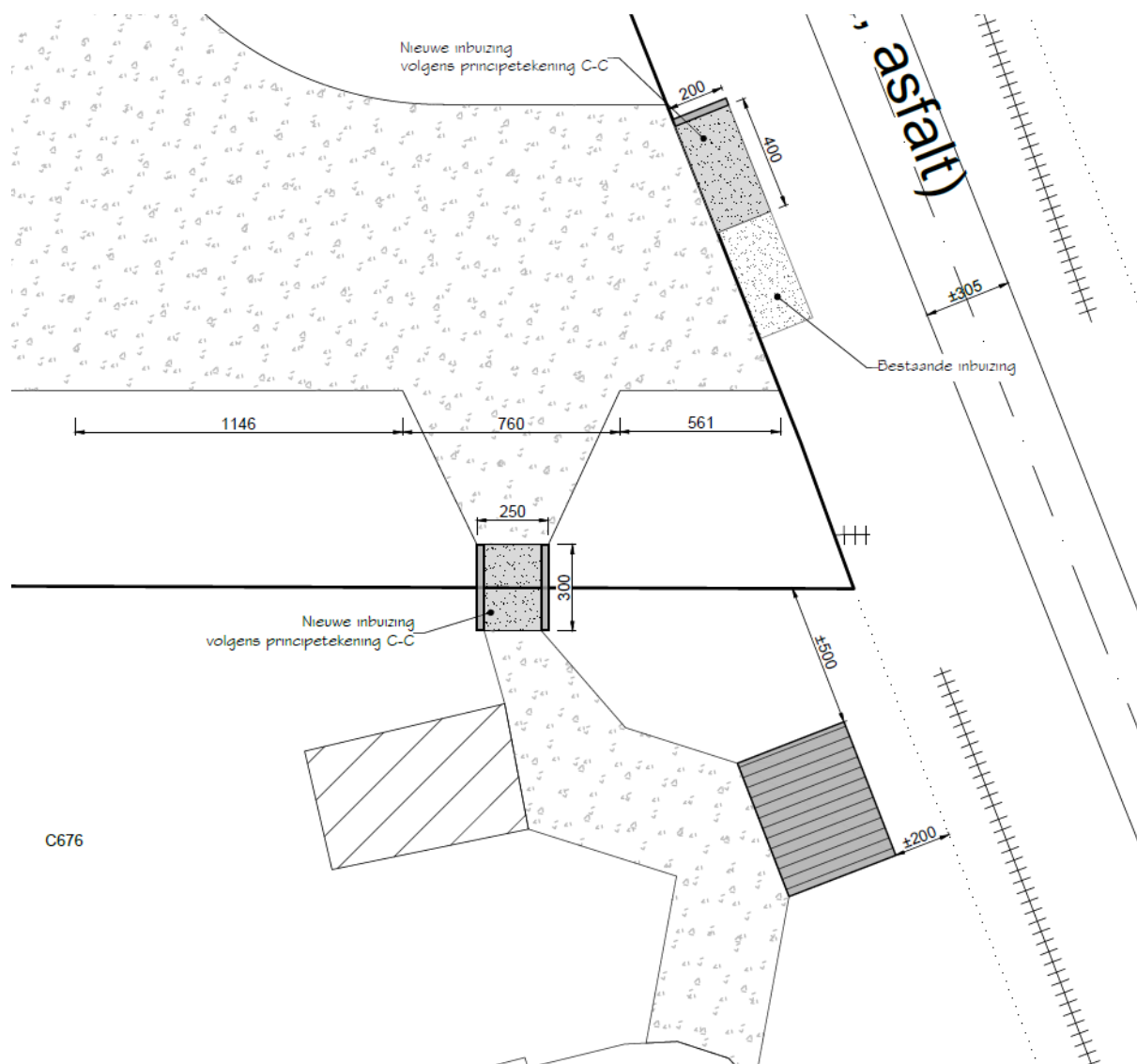
Figuur 4: Toekomstige inplanting.⁵

⁵ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

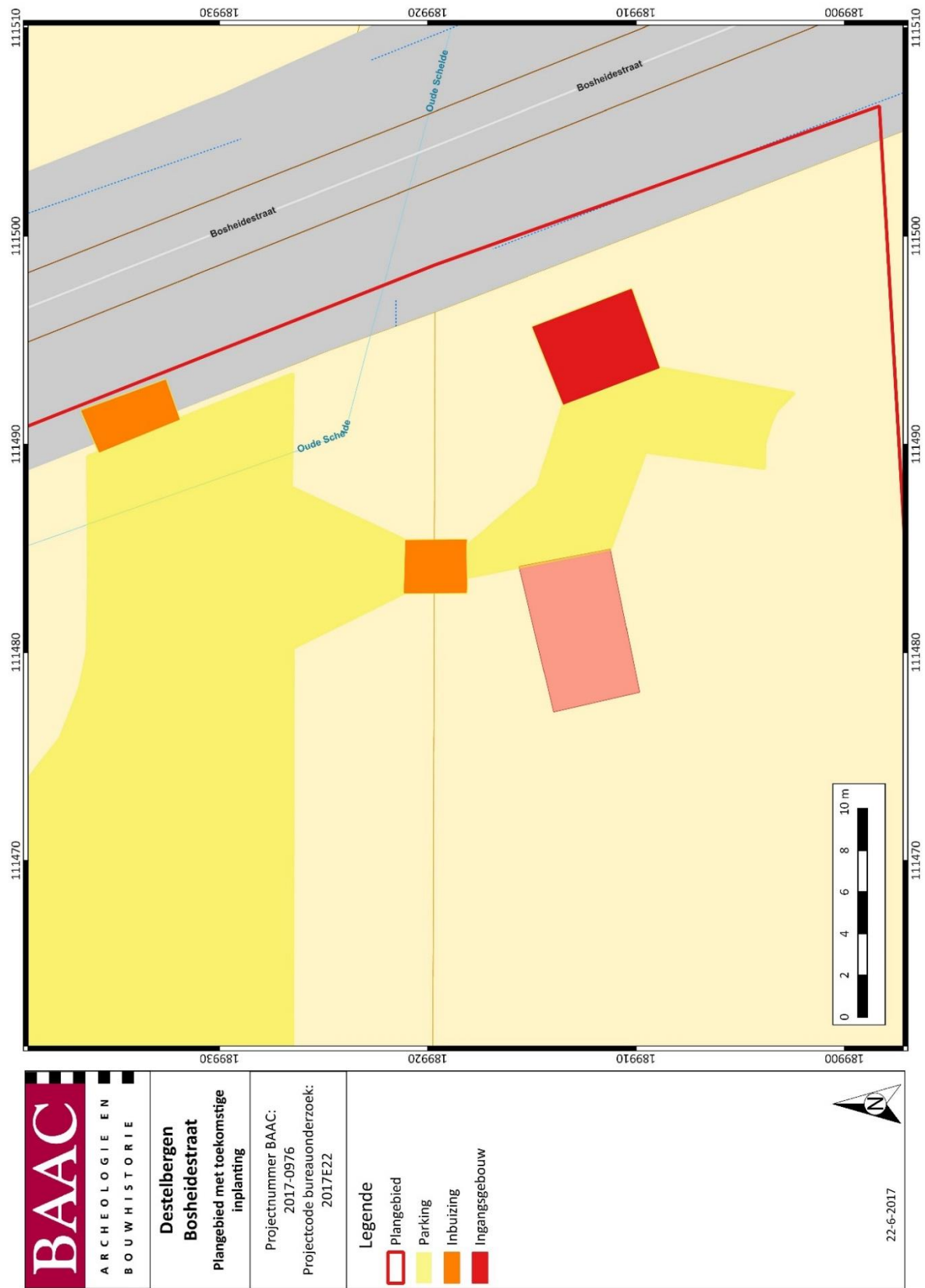
Figuur 5: Plangebied met toekomstige inplanting op orthofoto.⁶

⁶ (AGIV 2017h)

Figuur 6: Toekomstige inplanting in het zuidoosten van het plangebied.⁷

⁷ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Figuur 7: Toekomstige inplanting in het zuidoosten van het plangebied op de GRB-kaart.⁸

⁸ (AGIV 2017)

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

Binnen de opzet van deze archeologienota met beperkte samenstelling wordt enkel ingegaan op een doorslaggevend aspect van de landschappelijke ligging van het onderzoeksterrein, de historische beschrijving of de bespreking van het onderzoeksterrein in zijn archeologisch kader (zie C.G.P.12.5.3.3.). Een confrontatie van dit aspect met de toekomstige werken wijst immers uit dat verder onderzoek met aantoonbare zekerheid niet zal leiden tot nuttige kenniswinst. In deze archeologienota is het doorslaggevend element het eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek (zie verder).

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende archeologische en historische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder archeologisch kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en historische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten.

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Popp
- Vandermaelenkaart

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

1.3 Assessmentrapport

Binnen het assessmentrapport wordt enkel ingegaan op het **archeologisch kader** van het onderzoeksterrein. Wanneer men dit kader (met als **doorslaggevend aspect de specifieke archeologische verwachting** (extensieve rurale grondsporensites)) confronteert met de krijtlijnen van de toekomstige werken, kan men immers besluiten dat verder onderzoek met zekerheid niet zal leiden tot nuttige kenniswinst.

1.3.1 Het archeologisch kader

1.3.1.1 Historisch landschappelijke kenmerken¹⁰

Het plangebied is gelegen in het meest zuidelijke deel van de ruggenzone van Zeveneken, dit is het overgangsgebied naar de Scheldevallei. Het landschap bestaat uit een zeer vlak en zandig gebied. De vlakte is gelegen op een hoogte tussen 5 en 6 m +TAW. Aangezien het plangebied zich bevindt in het uiterste zuiden van de ruggenzone van Zeveneken, worden in wat volgt enkel de historische landschappelijke kenmerken van dit gebied besproken.

- Steentijd

Steentijdvondsten komen vooral voor in het noorden van de ruggenzone van Zeveneken, op de grens met Moervaartdepressie. In het zuidelijke gedeelte zijn deze veel minder vertegenwoordigd. Vroeger lag het plangebied aan de oevers van de Oude Schelde en ten westen ligt een stuifzandrug. In het verleden waren dit geliefde nederzittingslocaties gebleken. In deze kan men onder andere verwijzen naar het uitvoerige archeologisch onderzoek in Berlare.

- Metaaltijden

In het zuidwestelijke deel, op de grens met de Scheldevallei, werden enkele sites opgegraven uit de metaaltijden. Erg goed gedocumenteerd is het bronstijd- en ijzertijdgrafveld op de site *Gent Hogeweg*.¹¹

- Romeinse Tijd

Enkel aan de zuidelijke grens met de Scheldevallei komen tijdens deze periode enkele nederzettingen voor. Ook hierbij kan verwezen worden naar de rurale woonerven op de site van *Gent Hogeweg*. Op de site van *Destelbergen Panhuisstraat*¹² werden eveneens rurale woonerven en een grafveld uit de Midden-Romeinse periode aangetroffen. Een greppel met palissade en enkele kuilen werden in de Laat-Romeinse periode gedateerd. Op de site van *Oostakker Eekhoutdriesstraat*¹³ werden onder andere spaarzame sporen van bewoning, zoals enkele kuilen en greppels. Tijdens een prospectie in *Gent Lijnmolenstraat*¹⁴ werd een kuil met Vroeg-Romeins aardewerk blootgelegd. Tot slot werd in 2013 ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen in de *Koningsdonkstraat* te Gentbrugge. Hier werd een grote kuil aangetroffen met veel verbrand materiaal en aardewerk uit de Romeinse periode. Daarnaast werden ook twee brandrestengraven uit de Romeinse tijd gevonden.¹⁵

¹⁰ DEMOEN *et al.* 2016

¹¹ DYSELINCK 2013

¹² DE LOGI & DALLE 2013

¹³ REYNS *et al.* 2014

¹⁴ SMET & VAN GOIDSENHOVEN 2013

¹⁵ WOLTINGE *et al.* 2014

- Vroege Middeleeuwen

Ook de Vroege Middeleeuwen zijn erg beperkt vertegenwoordigd in het archeologisch bestand. Enkel de Merovingische waterputten op de site van *Destelbergen Panhuisstraat*¹⁶ zijn hier een voorbeeld van. Er werden ook een waterput en een kuil uit de Karolingische periode bloot gelegd.

- Volle Middeleeuwen

Het is pas vanaf de volle middeleeuwen – samen met de ontginningsbeweging van de 11de-12de eeuw dat het hele landschap van het ruggengebied van Zeveneken bewoond en bewerkt wordt. Een groot deel van dit gebied wordt vanaf dan ontginningsterritorium van de Sint-Pietersabdij in Gent. Deze zorgt voor een bijzonder sterk momentum voor de ontwikkeling van de hele regio. De socio-economische ontwikkeling van het ruggengebied bemerkt men ook in het archeologisch bestand. Het is immers opvallend dat op vele - tot dan archeologisch vrijwel betekenisloze – plaatsen (rurale) nederzettingssites uit de volle middeleeuwen aangetroffen werden.

Het zuidoostelijke deel van het ruggengebied, dat tijdens de vroege middeleeuwen – buiten de site van *Destelbergen Panhuisstraat* – zo goed als verlaten was, wordt tijdens de 11de-12de eeuw opnieuw bewoond. Deze bewoning en bewerking van het landschap was duidelijk intenser dan op de – nog steeds perifere – gebieden in het noordelijke en centrale deel van het ruggengebied. Enkele sites die het vermelden waard zijn, zijn onder andere de nederzetting van *Oostakker Wolfputstraat*¹⁷, waar twee gebouwplattegronden en een enclosgreppel werden blootgelegd. Op de site van *Oostakker Eekhoutdriesstraat* werden sporen van bewoning, zoals enkele kuilen en greppels aangesneden. Hier werden echter geen woonhuizen blootgelegd. Tijdens de 11de eeuw wordt op de site van *Oostakker Het Maegher*¹⁸ een hoeve opgericht. Te *Gent Ommebeekhof* werden een volmiddeleeuwse waterput en enkele paalkuilen (mogelijk een woonhuis) aangetroffen. Ten slotte werden ook op de site van *Destelbergen Panhuisstraat* enkele volmiddeleeuwse nederzettingen aangesneden.

- Late Middeleeuwen

De systematische ontwikkeling en verdere bewoning van het landschap gaat gedurende de late middeleeuwen – ondanks de socio-economische crisis van de 14de -15de eeuw verder. Tijdens deze periode evolueert de typische rurale nederzetting naar het hoevedomein. Vaak valt bij de inrichting van dergelijke domeinen de continuïteit met bewoning tijdens de volle middeleeuwen op. In Zaffelare bevinden zich enkele uitvoerig bestudeerde hoevedomeinen¹⁹. Tijdens prospecties worden ook voor extensieve sporen van laatmiddeleeuws landgebruik en -ontwikkeling aangesneden, zoals bij onderzoeken te *Oostakker Eksaarderijweg* en *Gent Waterstraat*²⁰.

1.3.1.2 De Centrale Archeologische Inventaris

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied. Voor het plangebied *Destelbergen, Bosheidestraat* zelf zijn geen archeologische waarden gekend.²¹ Binnen een straal van 1,5 tot 2 km rond het plangebied zijn enkele archeologische waarden opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris (Tabel 1) (Figuur 9).

¹⁶ DE LOGI & DALLE 2013

¹⁷ DE SMAELE 2012

¹⁸ STOOPS 2008

¹⁹ PUIMEGE 1972, ALLONCIUS 1984

²⁰ DEMOEN & VANOVERBEKE 2014

²¹ CAI 2017

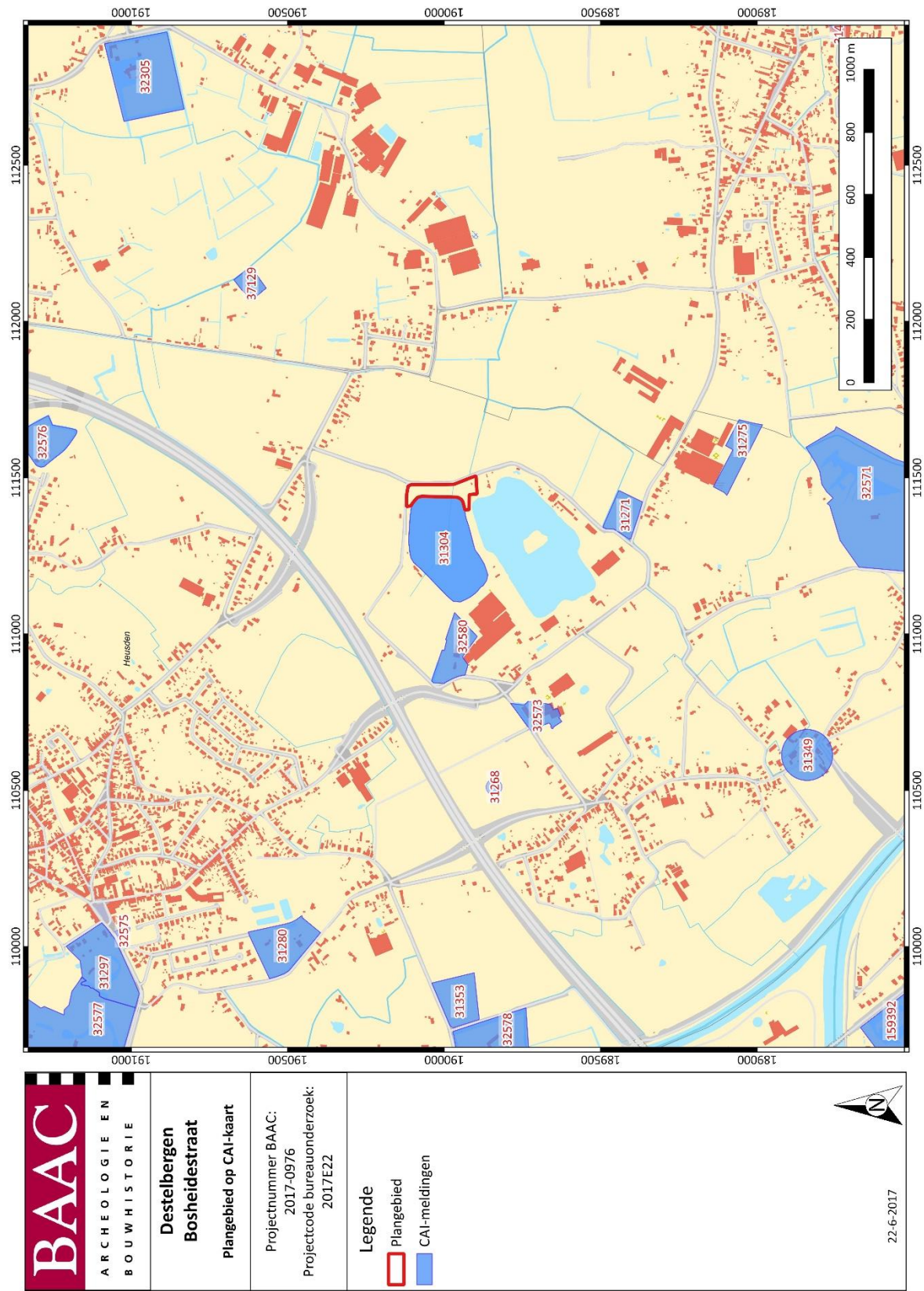
Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.²²

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
31304	MESOLITHICUM: ONGELIJKBENIGE DRIEHOEK, DUIMNAGELSCHRABBER, GEKERFDE KLING ?: HAK UIT GEWEISTANG HERT
31271	MIDDEN-NEOLITHICUM: FRAGMENTEN GEPOLIJSTE BIJL
31275	MIDDEN-NEOLITHICUM: GEPOLIJSTE BIJL, VERBRIJZELDE BOORDEN
31349	STEENTIJD: AFSLAGSTUKKEN, BOOR, SCHRABBER, KERN, FRAGMENTEN GEPOLIJSTE BIJLEN, AFLSAGSTUKKEN, "GRATTOIRS, COUTEAUX, RACLOIRS", FRAGMENTEN SLIJP/MOLENSTEEN IN PANISELIAAN ZANDSTEEN ROMEINSTE TIJD: AARDEWERK: O.A OXIDEREND EN REDUCEREND
31268	STEENTIJD: AFSLAGEN, KLING, FRAGMENTEN MET VERBRIJZELDE RANDEN, SILEX LATE MIDDELEEUWEN: PROTOSTEENGOED, ROODBESCHILDERD AARDEWERK
32575	VOLLE MIDDELEEUWEN: KERK: HEILIG KRUISKERK
32571	MIDDELEEUWEN: MOTTE: RUNENBORG LATE MIDDELEEUWEN: SITE MET WALGRACHT
32580	LATE MIDDELEEUWEN: SITE MET WALGRACHT: HOF TE STEENVOORDE
32573	NIEUWE TIJD: SITE MET WALGRACHT: 'T SPAANS HOF
37129	STEENTIJD: AFSLAG LATE MIDDELEEUWEN: SCHERF VROEG STEENGOED
31353	LATE MIDDELEEUWEN: AFVALPUT/BEERPUT ROMEINSE TIJD: SCHERVEN O.A. POMPEJAANS-ROOD AARDEWERK, TERRA NIGRA

²²(CAI 2017)

32305	LATE MIDDELEEUWEN: GRIJZE EN RODE CERAMIEK, STEENGOED, 14DE EEUWSE AFVALLAAG: BEENDERMATERIAAL, MOTTE, WATERBURCHT, PLOEGSPOREN
32578	MIDDELEEUWEN: SITE MET WALGRACHT: BOSSEVEERHOEVE
32576	LATE MIDDELEEUWEN: SITE MET WALGRACHT: HOF VAN LOVELDE
31297	LATE MIDDELEEUWEN: SITE MET WALGRACHT: KASTEEL TEN KERCKHOVE
159392	LATE MIDDELEEUWEN: SITE MET WALGRACHT: HOF TER MEERS/KASTEEL DE POTTER D'INDOYE
32577	LATE MIDDELEEUWEN: SITE MET WALGRACHT NIEUWE TIJD: 17DE EEUW: LUSTHOF: HOF EN LEEN TER AELMEERSCH
31280	NIEUWE TIJD: 17DE EEUW: SITE MET WALGRACHT: KASTEEL GANZENDRIES

Uit bovenstaande CAI-gegevens kan afgeleid worden dat de omgeving van het plangebied reeds gedurende vele eeuwen bewoond is. De meldingen worden gelinkt aan verschillende periodes gaande van de steentijd t.e.m. de nieuwe tijd. De oudste vondsten gaan terug tot in de steentijd. Volgens deze inventaris is er dus al vanaf de steentijd sprake van menselijke aanwezigheid. Door de grote aanwezigheid van walgrachtsites en hoeves rondom het plangebied is de kans klein dat die specifieke archeologische waarden ook in het plangebied zelf zullen voorkomen. Verder kan op basis van de CAI-gegevens slechts weinig informatie verkregen worden over de specifieke archeologische verwachtingen binnen het projectgebied *Destelbergen Bosheidestraat*.

Figuur 9: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart.²³

²³ (CAI 2017)

1.3.1.3 Archeologisch relevante cartografische bronnen

In volgende paragraaf wordt ingegaan op enkele elementen uit cartografische bronnen die relevant zijn voor het opstellen van een archeologische verwachting van het terrein. De nadruk ligt hierbij op de exploitatie van het landschap in het verleden.

Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.²⁴

Op de Ferrariskaart is te zien dat het plangebied gelegen is in een landelijke omgeving (Figuur 10). Het landschap bestaat uit verschillende percelen van akkers en velden die afgebakend worden door hagen, zo wordt een heggenlandschap gevormd. Het zuidelijke deel van het plangebied wordt ingenomen door dichte begroeiing. Rechts van het plangebied loopt een onverharde weg geflankeerd door bomen die min of meer gelijk loopt met het huidige tracé van de Bosheidestraat. In de ruimere omgeving van het onderzoeksterrein liggen kleine bossen met kreupelhout. Binnen het plangebied is geen bebouwing te zien.

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten, die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) Carte topographique de la Belgique is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.²⁵

Op de Vandermaelenkaart is het plangebied onderverdeeld in vijf percelen zonder bebouwing (Figuur 11). De percelen rondom het plangebied zijn eveneens allemaal in gebruik als akkerland of weiland. De wegen zijn reeds weergegeven zoals het huidige stratenpatroon.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

Een andere 19de-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen. Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.²⁶

De situatie op de Atlas der Buurtwegen is gelijkend op deze van de Vandermaelenkaart. Het onderzoeksgebied kent dezelfde perceelindeling en er nog steeds geen sprake van bebouwing (Figuur 12).

²⁴ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

²⁵ GEOPUNT 2017f

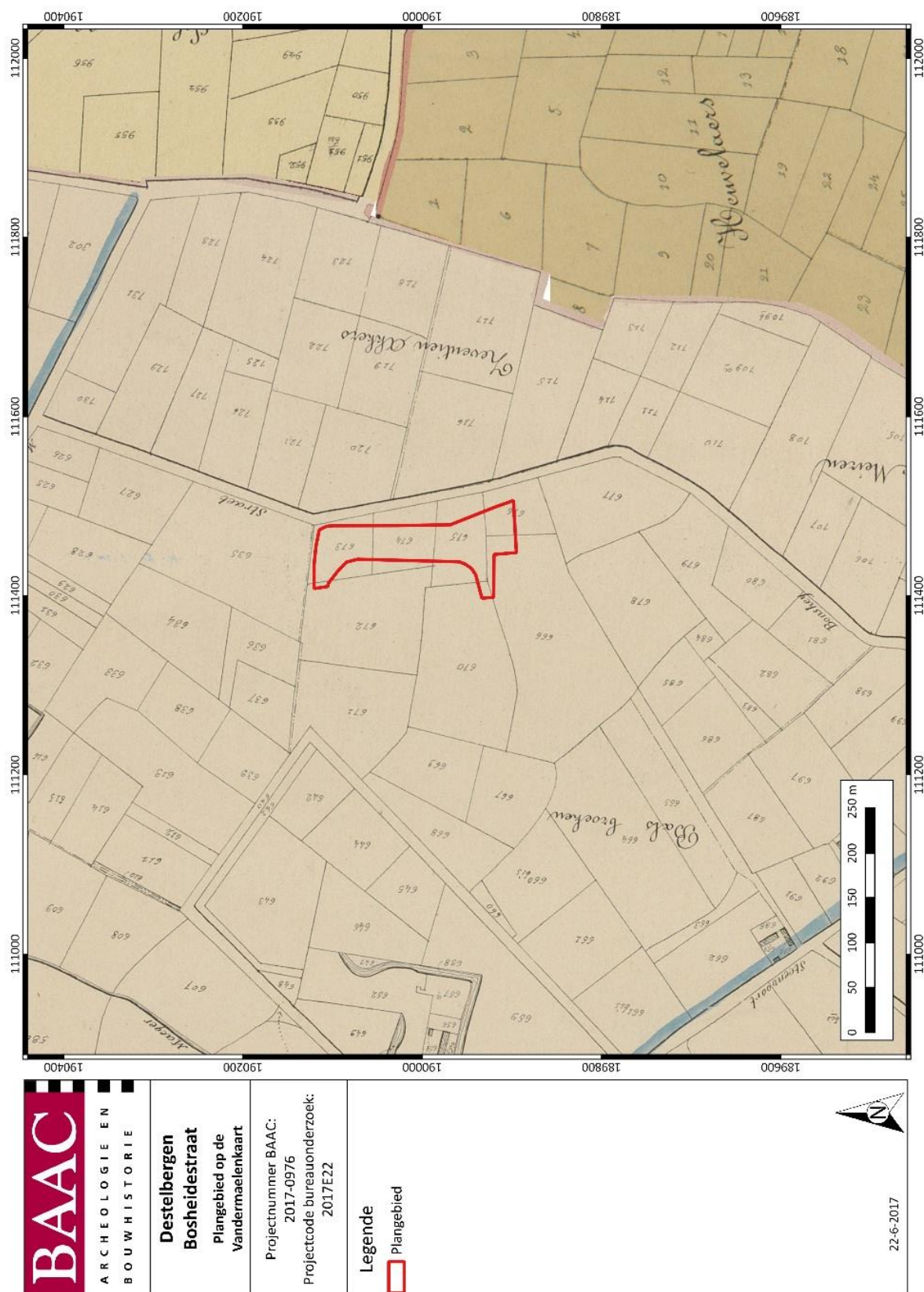
²⁶ GEOPUNT 2017e

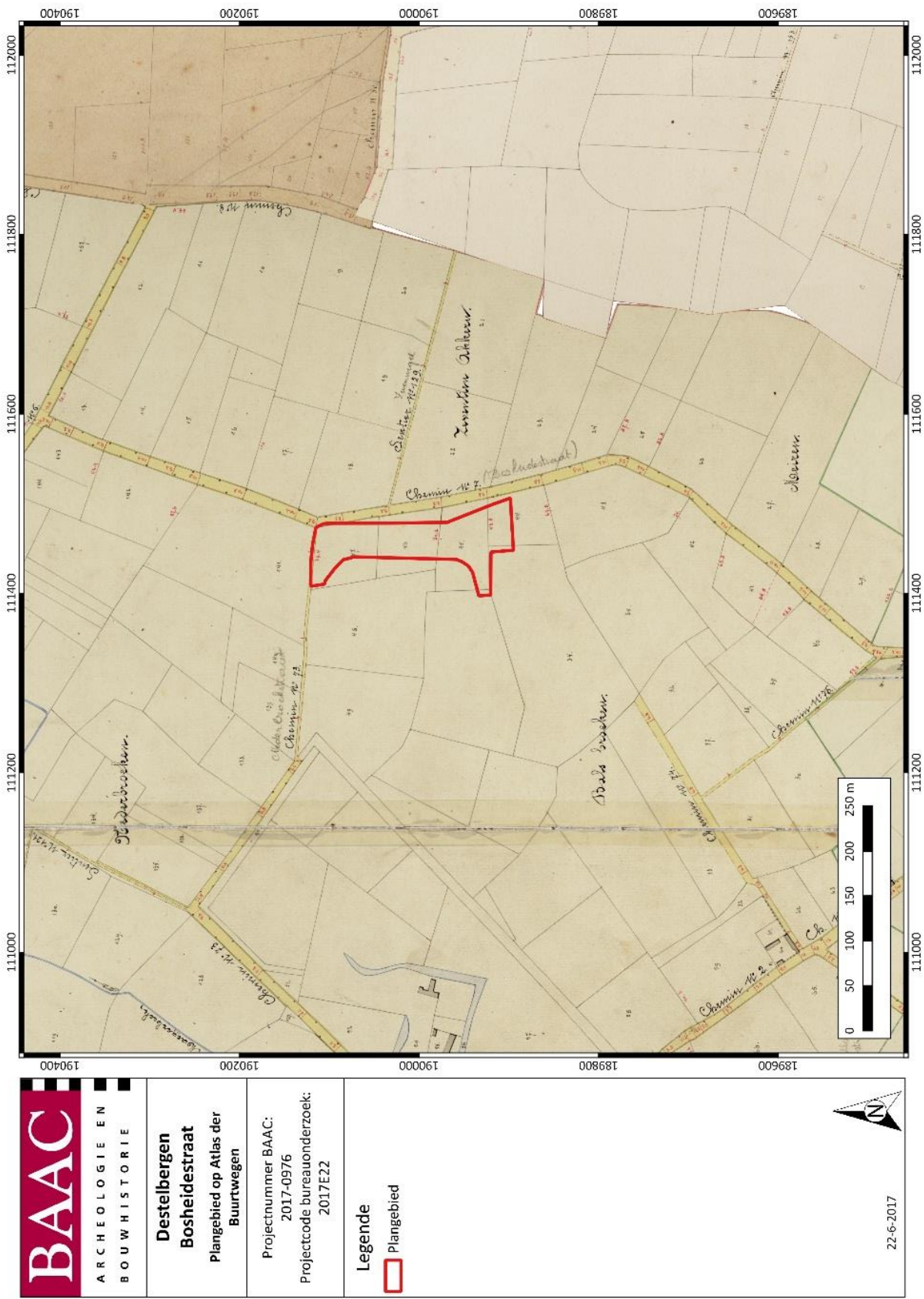
Popp (1842-1879)

De Poppkaarten zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.²⁷ Op de Poppkaart blijft de situatie eveneens onveranderd. Er is nog steeds geen bebouwing te zien binnen het plangebied (Figuur 13).

²⁷ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

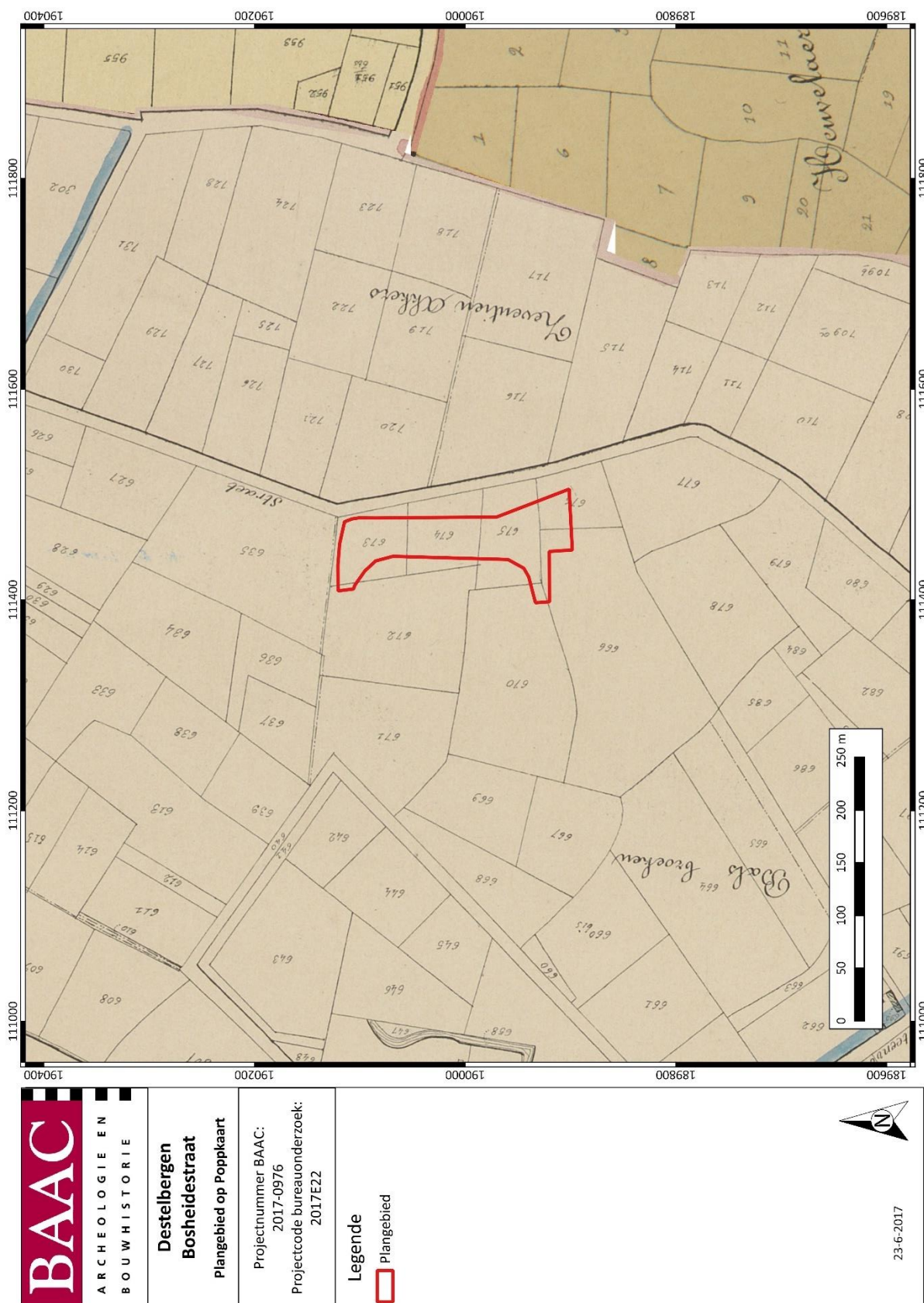
Figuur 10: Plangebied op de Ferriskaart.²⁸²⁸ GEOPUNT 2017b

Figuur 11: Plangebied op de Vandermaelenkaart.²⁹
²⁹ GEOPUNT 2017c

Figuur 12: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen³⁰

³⁰ GEOPUNT 2017a

Figuur 13: Plangebied op de Popkaart.³¹

³¹ GEOPUNT 2017d

1.4 Synthese en verwachting

1.4.1 Synthese: datering en interpretatie onderzoeksterrein

Gezien de opzet van de *Archeologienota met Beperkte Samenstelling* werd het assessmentonderzoek beperkt tot de bespreking van het archeologisch kader van het onderzoeksterrein. Er kan dus enkel een datering van het onderzoeksterrein opgesteld worden op basis van de CAI-meldingen en de historisch landschappelijke ligging. In de onmiddellijke omgeving van het plangebied komen vondsten voor uit de steentijd, Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd. Het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed kan dus uit meerdere periodes komen. Het gebied kende echter een sterke ontwikkeling vanaf de 11de-12de eeuw. Het voorkomen van archeologische sporen uit de volle en late middeleeuwen is dus iets hoger. Een echte specifieke datering kan echter uit deze beperkte gegevens niet afgeleid worden.

1.4.2 Archeologische verwachting

Voor het plangebied wordt een **middelhoge** archeologische verwachting opgesteld. Deze verwachting werd aan het terrein toegekend op basis van volgende elementen:

- *Historisch landschappelijke ligging*: het onderzoeksgebied ligt in het uiterste zuiden van de ruggenzone van Zeveneken, meer bepaald in het overgangsgebied naar de Scheldevallei. Eerder archeologisch onderzoek in de ruime omgeving van het plangebied toonde aan dat deze locatie een hoog archeologisch potentieel kent. Vanwege de ligging aan de oude oevers van Schelde, in de nabijheid van een stuifzandrug, was dit een geliefde nederzettinglocatie in het verleden. De archeologische verwachting voor steentijdvondsten in deze zone is bijgevolg hoog. Voor de metaaltijden kan een lagere verwachting opgesteld worden. Wat de Romeinse periode betreft werden in de ruime omgeving extensieve nederzettingssporen ontdekt. De kans op het vinden van archeologische resten uit de vroege middeleeuwen is dan weer lager en uit de volle middeleeuwen kunnen walgrachtsites voorkomen. Uit de periode van de late middeleeuwen kunnen restanten van hoeves aangetroffen worden.
- *CAI*: in de onmiddellijke omgeving van het plangebied komen meldingen voor van archeologische vindplaatsen gaande van de steentijd t.e.m. de nieuwe tijd. Het gebied is dus reeds gedurende vele eeuwen bewoond. Door de grote aanwezigheid van walgrachtsites en hoeves rondom het plangebied is de kans klein dat die specifieke archeologische waarden ook in het plangebied zelf zullen voorkomen. Verder kan op basis van de CAI-gegevens slechts weinig informatie verkregen worden over de archeologische verwachtingen binnen het projectgebied *Destelbergen Bosheidestraat*.
- *Cartografische bronnen*: op de historische kaarten is te zien dat het plangebied nooit bebouwd is geweest, maar afwisselend in gebruik was als akker -en weiland. Dit duidt op een betere bewaring van het potentieel aanwezige archeologische erfgoed in de bodem.

Dit overzicht geeft aan dat het onderzoeksterrein een middelhoge verwachting kent voor extensieve rurale sites.

1.4.3 Potentieel op kennisvermeerdering

Ondanks de middelhoge archeologische verwachting, is het bij een analyse van het potentieel op kennisvermeerdering essentieel deze verwachting te confronteren met de geplande graafwerken.

- Wat hierbij essentieel is, is de erg beperkte omvang van de bodemingrepen die mogelijk relevant archeologisch erfgoed kunnen raken. Het grootste deel van de geplande ingrepen bestaan immers uit de aanleg van een parking waarbij het terrein met 10 – 15 cm opgehoogd wordt. Bij deze werken wordt het maaiveld niet afgegraven en worden geen funderings-of nivelleringswerken uitgevoerd. De kans op verstoring van het bodemarchief is dus zo goed als onbestaande. Doordat er enkel grond aangebracht wordt, zal het archeologische en landschappelijke kader niet veranderen en wordt het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed niet beschadigd of vernield ter hoogte van de geplande parking. Een ander deel van de geplande ingrepen, de inbuizingen, vallen zo goed als volledig binnen het gabarit van de reeds bestaande grachten. Om de inbuizingen te verstevigen zal echter wel een ingreep in de bodem plaatsvinden die ca. 115 cm onder het maaiveld rijkt. Deze werken kunnen wel een impact hebben op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Een andere ingreep die mogelijk ook nefast is voor het archeologisch erfgoed omvat de aanleg van een nieuw ingangsgebouw. De buitenmuren zullen gefundeerd worden op ca. 50 cm diepte. Ook op dit niveau is de kans op de aanwezigheid van archeologische sporen reëel.
- De geplande werken die tot onder het maaiveld reiken zijn miniem en situeren zich bovendien op een zeer beperkte oppervlakte. Deze zones hebben een gezamenlijke oppervlakte van minder dan 30 m², verdeeld over drie deelzones.
- Bovendien speelt ook de **locatie van de geplande bodemingrepen** een belangrijke rol. De geplande ingrepen die tot onder het maaiveld reiken situeren zich in het zuidoosten van het plangebied en dit op een korte afstand van de Bosheidestraat. De eerste inbuizing (8 m²) loopt deels over de weg, de tweede inbuizing (7,5 m²) ligt op ca. 10 m van deze weg en het nieuwe ingangsgebouw bevindt zich op een afstand van ongeveer 2 m van de baan. De kans dat het bodemarchief op deze locaties reeds sterk verstoord is door de aanleg van de Bosheidestraat is dus zeker reëel. De beperkte omvang en aard van de geplande ingrepen betekenen een erg lage verwachting voor de complexwaarde voor de mogelijks aanwezige archeologische sites of vindplaatsen.
- De archeologische verwachting is middelhoog wat betreft eerder extensieve rurale vindplaatsen of nederzettingen. Dergelijke vindplaatsen of nederzetting worden in regel niet volledig gevat binnen de te onderzoeken zones. De onderzoeksresultaten zullen naar verwachting in het beste geval fragmentair en onvolledig zijn. De complexwaarde van de mogelijk (gedeeltelijk) aanwezige sites binnen het onderzoeksterrein ligt naar verwachting erg laag. Naar verwachting zal verder archeologisch onderzoek binnen het kader van de geplande ingrepen niet leiden tot nuttige kenniswinst.

Conclusie: binnen de archeologische verwachting werd reeds aangetoond dat er een middelhoge verwachting is voor waardevolle archeologische sites of ensembles binnen het bodemarchief. De krijtlijnen van dit onderzoek – de technische kenmerken van de bodemingrepen – brengen echter met zekerheid een zeer lage complexwaarde van verder onderzoek met zich mee. **Al deze elementen in beschouwing genomen, kan met zekerheid worden aangetoond dat verder archeologisch onderzoek naar aanleiding van de voorgelegde stedenbouwkundige vergunningsaanvraag niet tot nuttige kenniswinst zal leiden.** Gezien de impact van de werken en het archeologisch kader wordt geen verder archeologisch onderzoek aanbevolen. Er wordt bijgevolg geen plan van maatregelen opgemaakt en een vrijgave van het terrein voorgesteld.

1.5 Samenvatting

Gezien de opzet van de *Archeologienota met Beperkte Samenstelling* werd aangetoond dat er een hoge verwachting opgesteld kan worden voor het aantreffen van waardevolle archeologische sites of ensembles binnen het plangebied. Deze verwachting kan gestaafd worden aan de hand van de bevindingen binnen het archeologisch kader, meer bepaald de historisch landschappelijke ligging, de CAI-gegevens en de cartografische bronnen. De krijtlijnen van het onderzoek – de technische kenmerken van de erg beperkte bodemingrepen – brengen echter met zekerheid een zeer lage complexwaarde van verder onderzoek met zich mee. Al deze elementen in beschouwing genomen, kan met zekerheid worden aangetoond dat verder archeologisch onderzoek naar aanleiding van de voorgelegde stedenbouwkundige vergunningsaanvraag niet tot nuttige kenniswinst zal leiden.

Na de analyse van de geplande bodemingreep kan met andere woorden met één doorslaggevend argument m.b.t. tot de bespreking van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, aangetoond worden dat geen verdere maatregelen nodig zijn omdat een archeologisch onderzoek binnen het plangebied nooit zal leiden tot waardevolle kenniswinst.

2 Gemotiveerd advies

Afwezigheid van een archeologische site

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een terrein waar werken uitgevoerd zullen worden met ingreep in de bodem. Na de analyse van de geplande bodemingreep kan met één doorslaggevend argument m.b.t. tot de bespreking van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek, aangetoond worden dat geen verdere maatregelen nodig zijn omdat een archeologisch onderzoek op het betrokken terrein nooit zal leiden tot kenniswinst. Naast het doorslaggevende argument dat het terrein grotendeels opgehoogd wordt en er slechts een klein aantal ingrepen van beperkte oppervlakte uitgevoerd zullen worden die doordringen tot onder het huidige maaiveld, speelt het archeologisch kader ook een belangrijke rol.

Voor het plangebied wordt een **middelhoge** archeologische verwachting opgesteld. Deze verwachting werd aan het terrein toegekend op basis van volgende elementen:

- *Historisch landschappelijke ligging*: het onderzoeksgebied ligt in het uiterste zuiden van de ruggenzone van Zeveneken, meer bepaald in het overgangsgebied naar de Scheldevallei. Eerder archeologisch onderzoek in de ruime omgeving van het plangebied toonde aan dat deze locatie een hoog archeologisch potentieel kent. Vanwege de ligging aan de oude oevers van Schelde, in de nabijheid van een stuifzandrug, was dit een geliefde nederzettingenlocatie in het verleden. De archeologische verwachting voor steentijdvondsten in deze zone is bijgevolg hoog. Voor de metaaltijden kan een lagere verwachting opgesteld worden. Wat de Romeinse periode betreft werden in de ruime omgeving extensieve nederzettingssporen ontdekt. De kans op het vinden van archeologische resten uit de vroege middeleeuwen is dan weer lager en uit de volle middeleeuwen kunnen walgrachtsites voorkomen. Uit de periode van de late middeleeuwen kunnen restanten van hoeves aangetroffen worden.
- *CAI*: in de onmiddellijke omgeving van het plangebied komen meldingen voor van archeologische vindplaatsen gaande van de steentijd t.e.m. de nieuwe tijd. Het gebied is dus reeds gedurende vele eeuwen bewoond. Door de grote aanwezigheid van walgrachtsites en hoeves rondom het plangebied is de kans klein dat die specifieke archeologische waarden ook in het plangebied zelf zullen voorkomen. Verder kan op basis van de CAI-gegevens slechts weinig informatie verkregen worden over de archeologische verwachtingen binnen het projectgebied *Destelbergen Bosheidestraat*.
- *Cartografische bronnen*: op de historische kaarten is te zien dat het plangebied nooit bebouwd is geweest, maar afwisselend in gebruik was als akker -en weiland. Dit duidt op een betere bewaring van het potentieel aanwezige archeologische erfgoed in de bodem.

Impactbepaling

Ondanks de middelhoge archeologische verwachting, is het bij een analyse van het potentieel op kennisvermeerdering essentieel deze verwachting te confronteren met de geplande graafwerken.

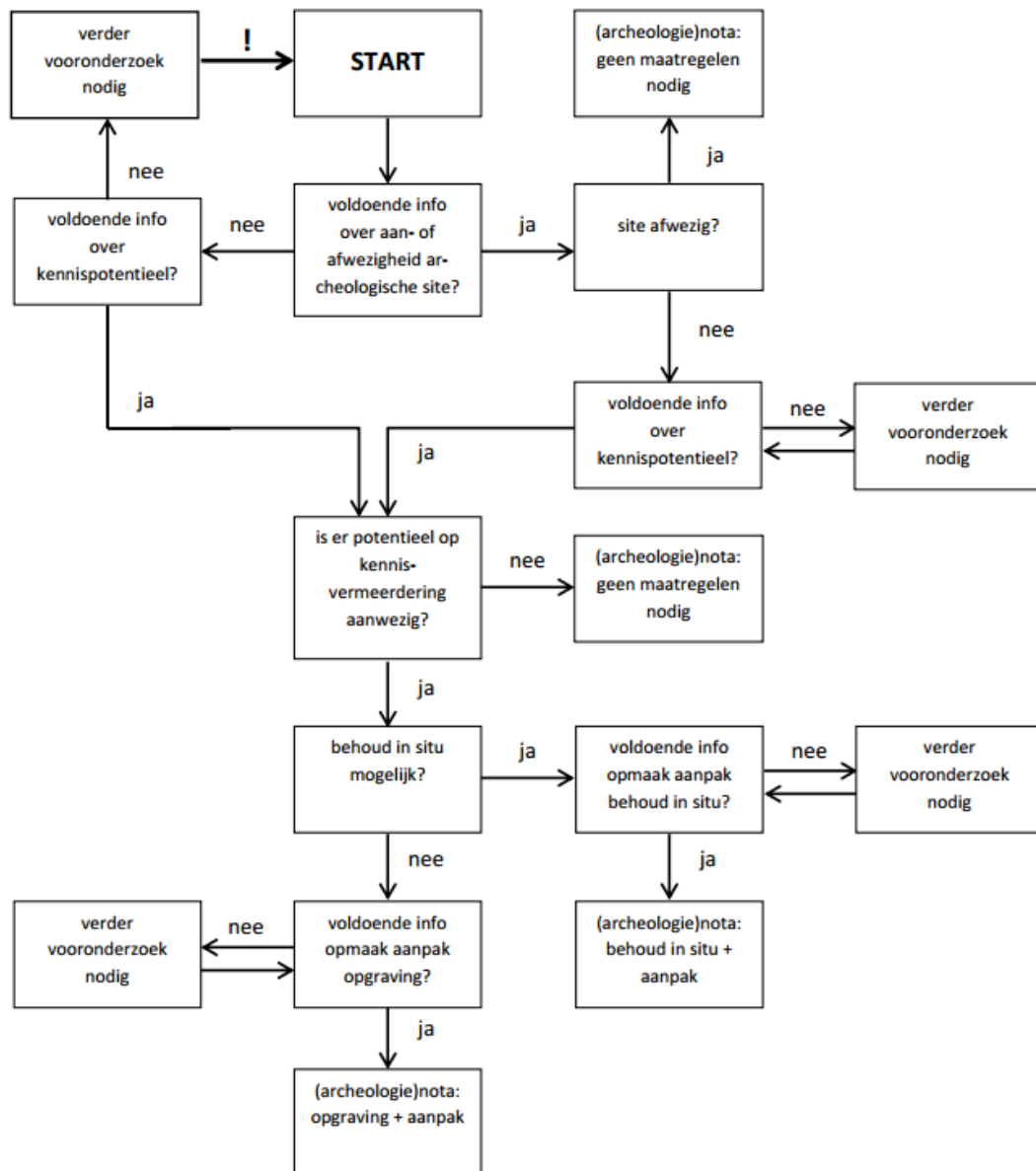
- Wat hierbij essentieel is, is de erg beperkte omvang van de bodemingrepen die mogelijk relevant archeologisch erfgoed kunnen raken. Het grootste deel van de geplande ingrepen bestaan immers uit de aanleg van een parking waarbij het terrein met 10 – 15 cm opgehoogd wordt. Bij deze werken wordt het maaiveld niet afgegraven en worden geen funderings- of nivelleringswerken uitgevoerd. De kans op verstoring van het bodemarchief is dus zo goed als onbestaande. Doordat er enkel grond aangebracht wordt, zal het archeologische en

landschappelijke kader niet veranderen en wordt het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed niet beschadigd of vernield ter hoogte van de geplande parking. Een ander deel van de geplande ingrepen, de inbuizingen, vallen zo goed als volledig binnen het gabarit van de reeds bestaande grachten. Om de inbuizingen te verstevigen zal echter wel een ingreep in de bodem plaatsvinden die ca. 115 cm onder het maaiveld rijkt. Deze werken kunnen wel een impact hebben op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Een andere ingreep die mogelijk ook nefast is voor het archeologisch erfgoed omvat de aanleg van een nieuw ingangsgebouw. De buitenmuren zullen gefundeerd worden op ca. 50 cm diepte. Ook op dit niveau is de kans op de aanwezigheid van archeologische sporen reëel.

- De geplande werken die tot onder het maaiveld reiken zijn miniem en situeren zich bovendien op een zeer beperkte oppervlakte. Deze zones hebben een gezamenlijke oppervlakte van minder dan 30 m², verdeeld over drie deelzones.
- Bovendien speelt ook de **locatie van de geplande bodemingrepen** een belangrijke rol. De geplande ingrepen die tot onder het maaiveld reiken situeren zich in het zuidoosten van het plangebied en dit op een korte afstand van de Bosheidestraat. De eerste inbuizing (8 m²) loopt deels over de weg, de tweede inbuizing (7,5 m²) ligt op ca. 10 m van deze weg en het nieuwe ingangsgebouw bevindt zich op een afstand van ongeveer 2 m van de baan. De kans dat het bodemarchief op deze locaties reeds sterk verstoord is door de aanleg van de Bosheidestraat is dus zeker reëel. De beperkte omvang en aard van de geplande ingrepen betekenen een erg lage verwachting voor de complexwaarde voor de mogelijks aanwezige archeologische sites of vindplaatsen.
- De archeologische verwachting is middelhoog wat betreft eerder extensieve rurale vindplaatsen of nederzettingen. Dergelijke vindplaatsen of nederzetting worden in regel niet volledig gevat binnen de te onderzoeken zones. De onderzoeksresultaten zullen naar verwachting in het beste geval fragmentair en onvolledig zijn. De complexwaarde van de mogelijk (gedeeltelijk) aanwezige sites binnen het onderzoeksterrein ligt naar verwachting erg laag. Naar verwachting zal verder archeologisch onderzoek binnen het kader van de geplande ingrepen niet leiden tot nuttige kenniswinst.

Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek

Binnen de archeologische verwachting werd reeds aangetoond dat er een middelhoge verwachting is voor waardevolle archeologische sites of ensembles binnen het bodemarchief. De krijtlijnen van dit onderzoek – de technische kenmerken van de bodemingrepen – brengen echter met zekerheid een zeer lage complexwaarde van verder onderzoek met zich mee. **Al deze elementen in beschouwing genomen, kan met zekerheid worden aangetoond dat verder archeologisch onderzoek naar aanleiding van de voorgelegde stedenbouwkundige vergunningsaanvraag niet tot nuttige kenniswinst zal leiden.** Gezien de impact van de werken en het archeologisch kader wordt geen verder archeologisch onderzoek aanbevolen. Er wordt bijgevolg geen plan van maatregelen opgemaakt en een vrijgave van het terrein voorgesteld. Dit gemotiveerd advies wordt tevens bevestigd door de beslissingsboom C.G.P.5.2.

Figuur 14: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.³²

³² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016a, fig.3

3 Bijlagen

3.1 Lijst met figuren

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart.....	2
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).....	3
Figuur 3: Plangebied op ortofoto.....	4
Figuur 4: Toekomstige inplanting.	7
Figuur 5: Plangebied met toekomstige inplanting op orthofoto.	8
Figuur 6: Toekomstige inplanting in het zuidoosten van het plangebied.	9
Figuur 7: Toekomstige inplanting in het zuidoosten van het plangebied op de GRB-kaart.	10
Figuur 8: Principetekening inbuizing.....	11
Figuur 9: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart.	18
Figuur 10: Plangebied op de Ferrariskaart.....	21
Figuur 11: Plangebied op de Vandermaelenkaart.	22
Figuur 12: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen	23
Figuur 13: Plangebied op de Poppkaart.....	24
Figuur 14: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.....	30

4 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016a. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016b. Geoportaal GGA. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.
- AGIV, 2017. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- ALLONCIUS, G., 1984. *Zaffelare, een historisch-geografische studie aan de hand van landboeken, onuitgegeven licentiaatsverhandeling*, Gent: Universiteit Gent.
- CAI, 2017. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- DEMOEN, D. & VANOVERBEKE, R., 2014. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Gent Sint-Amandsberg – Waterstraat, BAAC Rapport 93*, Gent (Mariakerke).
- DYSELINCK, T., 2013. *Gent-Hogeweg, Vlakdekkende opgraving, BAAC-rapport A-11.0045*,
- GEOPUNT, 2017a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be> [Accessed August 2, 2016].
- GEOPUNT, 2017d. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017e. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.
- GEOPUNT, 2017f. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- DE LOGI, A. & DALLE, S., 2013. *Destelbergen - Panhuisstraat. Archeologisch onderzoek - 2011, DL&H Rapport 8*, Deinze.
- PUIMEGE, G., 1972. Het Gentse stadspatriciaat investeerde zijn rijkdom te Zaffelare in schapendriften. *Jaarboek Oost-Oudburg*, pp.22–140.
- REYNS, N., BRUGGEMAN, J. & DIERCKX, L., 2014. *Archeologisch vooronderzoek Oostakker (Gent) - Eekhoutdriesstraat*, Bornem.
- DE SMAELE, B., 2012. *“Van de Wolfput tot de Muizel”: Archeologisch vooronderzoek langs de*

Wolfputstraat te Oostakker(Gent, Oost-Vlaanderen), aDeDe Archeo Rapport 17,

SMET, J. & VAN GOIDSENHOVEN, W., 2013. *Archeologisch vooronderzoek Lijnmolenstraat (Gent), Ruben Willaert Rapport 55*, Brugge (Sijsele).

STOOPS, G., 2008. Oostakker, Oude Veldstraat 1, Het Maegher Goet. In *Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008. Stadsarcheologie, Bodem en Monument in Gent*, reeks 2, nr. 2. pp. 172–175.